

**ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ЮРИДИЧНИЙ ІНСТИТУТ**

Банасевич Ірина Іванівна

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ

**Методичні вказівки для підготовки до семінарських занять
здобувачів 3-го курсу заочної форми навчання
спеціальності 081 «Право»**

**Івано-Франківськ
2024 рік**

Рекомендовано до друку на засіданні Вченої ради навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника» (протокол №2 від 27 вересня 2024 р.)

Рецензенти:

Р.М. Гейнц – кандидатка юридичних наук, доцентка, завідувачка кафедри цивільного права Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника;

І.В. Мироненко – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри цивільного права Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Банасевич І.І. Цивільне право України: методичні вказівки для підготовки до семінарських занять здобувачів 3-го курсу заочної форми навчання спеціальності 081 «Право». Івано-Франківськ, 2024. 29 с.

Посібник розроблений на основі навчального плану освітнього ступеня «Бакалавр» спеціальності 081 «Право» і призначений для підготовки до семінарських занять із навчальної дисципліни «Цивільне право України». В посібнику викладені завдання до семінарських занять із навчальної дисципліни «Цивільне право України», які включають короткі методичні рекомендації, що полегшать підготовку до занять, переліки питань, які виносяться на обговорення на занятті, практичних завдань, питань для самоконтролю. До кожної теми поданий перелік рекомендованої літератури, до якого включена монографічна література та інші наукові джерела по темі, а також нормативно-правові акти.

Посібник призначений для здобувачів освіти та викладачів.

© Банасевич І. І., 2024

© Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2024

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	4
ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	6
ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ НА 1-Й СЕМЕСТР	13
ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ НА 2-Й СЕМЕСТР	18

ПЕРЕДМОВА

Зобов'язальне право – це найбільша за обсягом підгалузь цивільного права, норми якої регулюють переважно відносини майнового обороту (товарообміну), тобто відносини, що виникають при переході матеріальних та інших благ, які мають економічну форму товару, від однієї особи до іншої. Предметом зобов'язального права, як підгалузі цивільного права, є майнові відносини, що ґрунтуються на юридичній рівності, майновій самостійності і вільному волевиявленні їх учасників. Характеризуючи відносини майнового обігу, які регулюються нормами зобов'язального права, слід підкреслити, що вони охоплюють, перш за все, ринкові відносини, які виникають як при здійсненні підприємницької діяльності, так і при задоволенні фізичними особами власних потреб. Цим відносинам притаманна така ознака як багатоманітність, оскільки майновий оборот (товарообмін) може здійснюватися як шляхом відчуження особою свого майна у власність іншій особі (наприклад, при купівлі-продажу), так і через передачу його іншій особі у тимчасове платне чи безоплатне користування (наприклад, при оренді або позичці).

Оскільки норми зобов'язального права у цій частині мають своєю метою врегулювання відносин майнового обігу в їх непорушеному стані, дані зобов'язання є регулятивними. Значна більшість регулятивних зобов'язань виникає на підставі договорів, тобто є договірними зобов'язаннями. Однак деякі недоговірні зобов'язання, що виникають з односторонніх правомірних дій (односторонніх правочинів або юридичних вчинків), теж слід віднести до регулятивних. Певна група норм зобов'язального права спрямована на усунення негативних наслідків, що виникають в результаті порушення однією особою суб'єктивних цивільних прав іншої. Метою вказаних норм є охорона, у тому числі й захист суб'єктивних цивільних прав, а зобов'язання, що виникають при цьому, йменуються охоронними. До них належать зобов'язання з відшкодування шкоди, створення загрози життю, здоров'ю чи майну іншої особи, набуття або збереження майна без достатньої підстави.

Важливо, щоб здобувачі першого (бакалаврського) рівня освіти спеціальності «Право» володіли необхідними знаннями в галузі зобов'язального права в рамках цивільного права України.

Навчальна дисципліна «Цивільне право України» спрямована на формування у здобувачів освіти теоретичного розуміння суті зобов'язальних правовідносин, що ґрунтуються на юридичній рівності, майновій самостійності і вільному волевиявленні їх учасників та вивчення практичного застосування цивільного законодавства в Україні.

Для підготовки до семінарських (практичних) занять і для самостійної роботи здобувачам рекомендовано наступні підручники, що можуть бути використані при вивченні всіх тем, які охоплює «Цивільне право України»:

1. Договірне право України. Загальна частина: навч. посіб. / Т.В. Боднар, О.В. Дзера, Н.С. Кузнецова та ін.; за ред. О.В. Дзери. К.: Юрінком Інтер, 2008. 896 с.
2. Договірне право України. Особлива частина: навч. посіб. / Т.В. Боднар, О.В. Дзера, Н.С. Кузнецова та ін.; за ред. О.В. Дзери. К.: Юрінком Інтер, 2009. 1200 с.
3. Зобов'язальне право: теорія і практика. Навчальний посібник / О.В. Дзера, Н.С. Кузнецова, В.В. Луць та ін.; За ред. О.В. Дзери. К.: Юрінком Інтер, 2011.
4. Концепція оновлення Цивільного кодексу України. Київ: Видавничий дім «АртЕк», 2020. 128 с.
5. Луць В.В. Контракти у підприємницькій діяльності. К.: Юрінком Інтер, 2008. 576 с.
6. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. / за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, В. В. Луця; наук. ред. М.М. Хоменко. Київ: Юрінком Інтер, 2019. Т. 2 / О.О. Кот та ін.– 6-те вид., перероб. і допов. 2019. 1046 с.
7. «Оновлення цивільного кодексу України: формування підходів»: колективна монографія. За ред. проф. Довгерта А.С. і проф. Харитонова Є.О. Одеса. Видавничий дім «Гельветика», 2020. 674 с.
8. Цивільне право. Академічний курс: Підручник у 2-х т. / За заг. ред. Я.М. Шевченко. Т.2. К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2010.
9. Цивільне право України: Підручник у 2-х кн. / За заг. ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. Кн. 2. К.: Юрінком Інтер, 2014. 1176 с.

10. Цивільне право України: Підручник: У 2 т. / За заг. ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. Т.2. К.: Юрінком Інтер, 2012.

Окрім того до кожної теми поданий перелік літератури, до якого включена монографічна та інші наукові джерела по темі, а також перелік нормативно-правових актів.

В посібнику використані практичні завдання із практикуму з цивільного права за відповідальною редакцією Р.А. Майданика, Н.С. Кузнецової, Є.О. Рябоконея (Цивільне право. Практикум: Навчальний посібник. 3-тє вид., перероб. і доп. / За ред. Р.А. Майданика, Н.С.Кузнецової, Є.О. Рябоконея. К.: Алерта, 2019. 622 с.).

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 9. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ЗОБОВ'ЯЗАЛЬНОГО ПРАВА

Тема 35. Загальні положення про зобов'язання.

Поняття зобов'язального права. Зобов'язальне право як підгалузь цивільного права. Система зобов'язального права. Основні тенденції розвитку зобов'язального права.

Поняття зобов'язання. Зміст зобов'язання. Підстави виникнення зобов'язань, їх класифікація.

Система зобов'язань, її поняття і значення. Класифікація зобов'язань. Види зобов'язань. Особливості зобов'язань, що виникають при здійсненні підприємницької діяльності. Грошові зобов'язання.

Суб'єкти зобов'язань. Зобов'язання з множинністю осіб. Зобов'язання за участю третіх осіб. Заміна сторін у зобов'язанні.

Виконання зобов'язань. Принципи виконання зобов'язань. Умови виконання зобов'язання.

Припинення зобов'язань. Поняття і підстави припинення зобов'язань.

Тема 36. Забезпечення виконання зобов'язань.

Загальна характеристика способів забезпечення виконання зобов'язань.

Неустойка. Поняття і види неустойки. Співвідношення неустойки і збитків.

Завдаток. Доказова і забезпечувальна функції завдатку. Особливі види завдатку.

Порука. Ознаки і види поруки. Зміст і виконання зобов'язання з договору поруки.

Банківська гарантія. Зміст і види банківської гарантії. Виконання і припинення зобов'язань, що випливають з банківської гарантії.

Застава. Види застави. Іпотека. Суб'єкти заставного правовідношення. Предмет застави. Підстави виникнення заставного правовідношення. Зміст заставного правовідношення. Звернення стягнення на заставлене майно. Застава товарів в обороті.

Притримання. Предмет права притримання. Права й обов'язки кредитора і боржника.

Довірча власність. Об'єкт довірчої власності. Виникнення довірчої власності. Користування об'єктом довірчої власності. Обов'язкове стягнення на об'єкт довірчої власності. Порядок звернення стягнення на об'єкт довірчої власності. Припинення довірчої власності.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 10. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ДОГОВІРНОГО ПРАВА

Тема 37. Цивільно-правовий договір.

Сутність і значення цивільно-правового договору. Поняття договору. Роль договору в умовах ринкової економіки. Договір як юридичний факт і як засіб (інструмент) регулювання взаємин його учасників. Свобода договору. Зміст принципу свободи договору і його обмежень.

Види договорів у цивільному праві. Майнові й організаційні договори. Змішані договори. Публічний договір і договір приєднання. Попередній договір. Договір на користь третьої особи.

Зміст договору. Істотні умови договору. Інші умови договору. Тлумачення договору.

Укладення договору. Порядок і стадії укладення договору. Оферта. Акцепт. Укладення договору на торгах. Форма договору. Момент укладення договору.

Розірвання і зміна договору. Наслідки зміни і розірвання договору. Розірвання і зміна договору за згодою сторін. Відмова від договору. Розірвання і зміна договору за вимогою однієї зі сторін у судовому порядку. Розірвання і зміна договору в зв'язку з істотною зміною обставин.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 11. ЗОБОВ'ЯЗАННЯ, ЩО ВИНИКАЮТЬ У ЗВ'ЯЗКУ З ПЕРЕДАЧЕЮ МАЙНА У ВЛАСНІСТЬ

Тема 38. Зобов'язання з договору купівлі-продажу.

Поняття і значення договору купівлі-продажу. Основні елементи договірної зобов'язання купівлі-продажу. Предмет договору купівлі-продажу. Права та обов'язки сторін у зобов'язанні купівлі-продажу.

Виконання договору купівлі-продажу. Перехід права власності на товар. Відповідальність продавця за евікцію. Права покупця і відповідальність продавця за продаж речі неналежної якості; за порушення умов про кількість, комплектність і асортимент товару.

Договір купівлі-продажу об'єктів нерухомості. Поняття та ознаки нерухомості як предмета договору купівлі-продажу об'єктів нерухомості. Форма договору купівлі-продажу нерухомості. Зміст договору купівлі-продажу нерухомості. Права на земельну ділянку при продажі нерухомості, що знаходиться на ньому. Передача нерухомості набувачу.

Договір роздрібною купівлі-продажу. Права та обов'язки сторін договору роздрібною купівлі-продажу. Особливості захисту прав споживачів за договором роздрібною купівлі-продажу. Види договору роздрібною купівлі-продажу.

Договір поставки товарів. Поставка як різновид договору купівлі-продажу. Суб'єкти договору поставки. Структура договірних зв'язків при поставках. Форма договору поставки. Виконання договору постачання. Кількість і асортимент товарів. Якість і комплектність товарів. Місце і терміни виконання. Прийняття товару покупцем. Зміна і розірвання договору поставки.

Постачання енергетичних та інших ресурсів через приєднану мережу. Договір контракції. Договір міни (бартеру).

Тема 39. Зобов'язання з договорів дарування, ренти та довічного утримання.

Договір дарування. Зміст і форма договору дарування. Обіцянка дарування. Обмеження і заборона дарування. Підстави припинення договору дарування. Пожертва як різновид дарування.

Договори ренти і довічного утримання. Поняття договору ренти та його різновиди. Істотні умови договору ренти. Обтяження рентою нерухомого майна. Захист інтересів одержувача ренти. Припинення договору ренти. Поняття та ознаки договору довічного утримання. Зміст договору довічного утримання. Підстави та правові наслідки розірвання договору довічного утримання.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 12. ЗОБОВ'ЯЗАННЯ, ЩО ВИНИКАЮТЬ У ЗВ'ЯЗКУ З ПЕРЕДАЧЕЮ МАЙНА У КОРИСТУВАННЯ

Тема 40. Зобов'язання з договорів майнового найму (оренди), лізингу і позички.

Договір найму (оренди), його основні елементи. Предмет договору найму (оренди). Зміст договору найму (оренди). Відповідальність орендодавця за недоліки зданого в оренду майна. Обов'язки сторін по утриманню і ремонту орендованого майна. Орендна плата. Виконання і припинення договору найму (оренди).

Договір прокату. Елементи договору прокату. Договір найму (оренди) транспортних засобів. Поняття та зміст найму транспортного засобу. Припинення договору найму транспортного засобу та відповідальність сторін. Договір найму будівлі або іншої капітальної споруди. Права на земельну ділянку при оренді будівлі.

Договір лізингу. Правове регулювання лізингу. Поняття лізингу як договірної зобов'язання. Види лізингу. Істотні умови договору лізингу. Правові наслідки порушення лізингових зобов'язань.

Договір безплатного користування майном (позички). Елементи договору позички. Зміст договору позички. Припинення договору позички.

Тема 41. Зобов'язання з договору найму (оренди) житла.

Поняття і види договору найму (оренди) житла. Договори соціального і комерційного найму (оренди) житла.

Об'єкт договору найму (оренди) житла. Сторони договору найму (оренди) житла. Права й обов'язки учасників договору найму (оренди) житла. Договір піднайму житла і договір про вселення тимчасових мешканців.

Поняття й умови зміни договору найму (оренди) житла. Розірвання договору найму (оренди) житла. Порядок виселення наймача і членів його родини. Розірвання договору найму (оренди) житла.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 13. ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ЩОДО РОЗПОРЯДЖЕННЯ МАЙНОВИМИ ПРАВАМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Тема 42. Договори та інші правочини щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності.

Поняття договору на розпорядження майновими правами інтелектуальної власності. Види договірних зобов'язань на розпорядження майновими правами інтелектуальної власності. Договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності. Договір про передачу виключних майнових прав інтелектуальної власності.

Поняття і елементи ліцензійного договору. Види ліцензій. Зміст ліцензійного договору. Укладення та припинення ліцензійного договору.

Договори про передачу прав на засоби індивідуалізації товарів і їх виробників.

Договори на виконання науково-дослідних, дослідно-конструкторських і технологічних робіт. Договір на передачу науково-технічної продукції. Договір про передачу ноу-хау.

Тема 43. Договір комерційної концесії (франчайзингу).

Поняття франчайзинга. Поняття, форма і зміст договору комерційної концесії. Комерційна субконцесія. Обмеження прав сторін за договором комерційної концесії. Виконання і припинення договору комерційної концесії.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 14. ЗОБОВ'ЯЗАННЯ, ЩО ВИНИКАЮТЬ У ЗВ'ЯЗКУ З ВИКОНАННЯМ РОБІТ

Тема 44. Зобов'язання з договору підряду.

Поняття договору підряду. Розмежування підрядного і трудового договорів. Сторони договору підряду. Елементи і зміст договору підряду. Виконання договору підряду. Організація роботи і ризик підрядника. Права замовника під час виконання роботи. Приймання результату роботи. Оплата результату роботи. Кошторис. Відповідальність підрядника за неналежну якість роботи. Зміна і розірвання договору підряду.

Договір побутового підряду. Захист прав споживачів за договором побутового підряду. Виконання договору побутового підряду. Відповідальність підрядника за недоліки виконаної роботи і за прострочення її виконання.

Договір будівельного підряду. Поняття і правові форми здійснення капітального будівництва. Поняття і зміст договору будівельного підряду. Сторони договору будівельного підряду. Структура договірних зв'язків. Укладення і оформлення договору будівельного підряду. Цивільно-правове значення технічної документації на капітальне будівництво. Контроль замовника за виконанням робіт. Договір замовника з інженерною організацією. Виконання договору будівельного підряду. Здача і приймання результату робіт, виконаних за договором. Особливості договору підряду на будівництво об'єктів «під ключ». Майнова відповідальність за порушення умов договору будівельного підряду.

Договір підряду на виконання проектних і пошукових робіт, його елементи і зміст. Укладення і виконання договору. Експертиза і приймання технічної документації.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 15. ЗОБОВ'ЯЗАННЯ, ЩО ПОВ'ЯЗАНІ ІЗ НАДАННЯМ ПОСЛУГ

Тема 45. Зобов'язання з договору надання послуги.

Поняття і види договірних зобов'язань по наданню послуг. Поняття договору про надання послуг, його співвідношення з підрядним договором. Класифікація договорів про надання послуг. Предмет і зміст договору про надання послуг. Укладення і виконання договору про надання послуг. Відповідальність сторін за невиконання чи неналежне виконання договору про надання послуг.

Тема 46. Транспортні й експедиційні зобов'язання.

Транспортні зобов'язання, їх поняття і види. Правове регулювання транспортних зобов'язань. Договір перевезення вантажу, його основні елементи. Укладення договорів про перевезення вантажів. Сторони договору перевезення вантажу. Зміст і виконання договорів про перевезення вантажів. Відповідальність за порушення транспортних зобов'язань. Підстави і межі відповідальності перевізника. Відповідальність перевізника за прострочення доставки вантажу. Загальна і приватна аварія. Відповідальність відправника вантажу і вантажоодержувача Претензії і позови в транспортних зобов'язаннях.

Особливості договору перевезення вантажу на різних видах транспорту. Договір залізничного перевезення вантажів. Договір повітряного перевезення вантажів. Договір повітряного чартеру. Договір морського перевезення вантажів. Договір чартеру (фрахтування). Договір автомобільного перевезення вантажів. Мультиmodalні перевезення.

Договори перевезення пасажирів і багажу. Цивільно-правовий захист прав споживачів транспортних послуг.

Поняття і види експедиційних послуг. Експедиційні зобов'язання. Договори транспортної експедиції, їх відмінність від суміжних цивільно-правових договорів. Предмет договору транспортної експедиції. Зміст і виконання договору транспортної експедиції. Відповідальність за порушення договору транспортної експедиції, її підстави і межі.

Тема 47. Зобов'язання з договору зберігання.

Поняття і предмет договору зберігання. Обов'язки сторін договору зберігання. Зберігання зі знеособленням. Відповідальність зберігача.

Договір зберігання на товарному складі. Складські документи і права їх власників. Зберігання речей із правом їхнього використання.

Окремі види зберігання. Особливості зберігання в ломбардах, у банківських сейфах, у камерах схову транспортних організацій, у гардеробах і в готелях. Зберігання в порядку секвестру. Обов'язок зберігання в силу закону.

Тема 48. Зобов'язання з надання посередницьких послуг.

Поняття, види та особливості посередницьких послуг. Цивільно-правове оформлення посередництва. Субпосередництво.

Договір доручення. Зміст і виконання договору доручення. Фидуціарний характер відносин доручення. Припинення договору доручення.

Договір комісії. Відмінність договору комісії від договору доручення. Зміст договору комісії. Виконання і припинення договору комісії. Відповідальність комісіонера. Договір консигнації та його особливості. Агентський договір. Зміст агентського договору. Припинення агентського договору.

Загальнотеоретична характеристика договору управління майном. Правова природа договору управління майном. Об'єкти управління. Особливості правового режиму майна, що знаходиться в управлінні. Зміст і виконання договору управління майном. Відповідальність управителя. Припинення договору управління майном. Особливості управління цінними паперами.

Тема 49. Зобов'язання зі страхування.

Поняття і значення страхування. Законодавство про страхування. Поняття і система страхових зобов'язань. Класи страхування. Майнове й особисте страхування. Добровільне й обов'язкове страхування. Співстрахування, подвійне страхування і перестраховування.

Підстави виникнення зобов'язань по страхуванню. Договір страхування. Форма договору страхування. Страховий поліс.

Елементи зобов'язання по страхуванню. Страховий інтерес і форми його прояву в майновому й в особистому страхуванні. Учасники (суб'єкти) зобов'язання по страхуванню. Страховики. Об'єднання страховиків, товариства взаємного страхування. Страхові агенти і страхові брокери. Страхувальник (полісовласник). Вигодонабувач (беніфіціар) і застрахована особа. Строк у зобов'язанні по страхуванню.

Зміст зобов'язання по страхуванню. Обов'язки страхувальника. Страховий ризик. Страховий випадок. Обов'язки страховика. Страхова сума. Виконання зобов'язань по страхуванню. Система розрахунку страхового відшкодування в майновому страхуванні. Суброгація. Звільнення страховика від обов'язку здійснення страхових виплат.

Відповідальність у зобов'язаннях по страхуванню. Припинення і недійсність зобов'язань по страхуванню.

Види зобов'язань по майновому страхуванню. Страхування майна. Страхування цивільно-правової відповідальності. Страхування підприємницького ризику.

Види зобов'язань по особистому страхуванню. Страхування життя. Страхування від нещасних випадків і хворіб. Добровільне медичне страхування.

Тема 50. Зобов'язання з договорів позики, кредиту і фінансування під уступку грошової вимоги.

Договір позики. Предмет договору позики. Форма договору позики. Зміст і виконання договору позики. Відсотки за договором позики. Наслідки порушення позичальником обов'язку по поверненню суми позики. Окремі різновиди зобов'язань з позики. Новація боргу в зобов'язаннях з позики.

Кредитний договір, його поняття і співвідношення з договором позики. Види кредитних договорів. Сторони кредитного договору. Зміст і виконання кредитного договору. Проценти за кредитним договором. Підстави та правові наслідки недійсності кредитного договору.

Договір фінансування під уступку грошової вимоги. Поняття і види факторингу. Відмінність факторингу від кредитного договору і від цесії. Уступка грошової вимоги як спосіб забезпечення виконання кредитного зобов'язання. Зміст і предмет договору фінансування під уступку грошової вимоги. Виконання договору. Переуступка грошової вимоги.

Тема 51. Зобов'язання з договорів банківського рахунка і банківського вкладу. Розрахункові зобов'язання.

Договір банківського рахунка. Укладення договору банківського рахунка. Виконання договору банківського рахунка. Операції за рахунком, що виконуються банком. Обмеження права розпоряджання рахунком. Списання грошових коштів з рахунка. Правові наслідки порушення договору банківського рахунка. Розірвання договору банківського рахунка.

Окремі види договорів банківського рахунка. Правовий режим окремих банківських рахунків (розрахункових, поточних, бюджетних, кореспондентських і ін.). Договір рахунка умовного зберігання (ескроу). Договір платіжного рахунку.

Договір банківського вкладу. Сторони договору. Предмет договору банківського вкладу. Види банківських вкладів і їх оформлення. Внески на користь третіх осіб. Виконання договору банківського вкладу. Правові наслідки порушення договору банківського вкладу.

Обов'язок по збереженню банківської таємниці. Цивільно-правовий захист прав вкладників і інших клієнтів банку.

Поняття і правове регулювання готівкових і безготівкових розрахунків. Розрахунки готівкою як форма виконання грошових зобов'язань. Поняття і зміст безготівкових розрахунків. Розрахункові правовідносини. Основні види безготівкових розрахунків.

Поняття та види платіжних послуг. Надавачі платіжних послуг. Договір про надання платіжних послуг. Платіжні операції та порядок їх виконання.

Розрахунки за акредитивом. Види акредитива. Виконання акредитива і відповідальність банку за порушення умов акредитива. Розрахунки із застосуванням чеків. Чек як цінний папір. Порядок оплати чека і передачі прав по ньому. Відмова від оплати чека і відповідальність за його несплату.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 16. ЗОБОВ'ЯЗАННЯ У СФЕРІ СПІЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Тема 52. Zobов'язання з договору про спільну діяльність та з договору простого товариства.

Поняття договору про спільну діяльність, його види. Поняття договору простого товариства. Зміст договору простого товариства. Учасники договору простого товариства. Внески учасників договору простого товариства.

Правовий режим загального майна товаришів. Ведення загальних справ товариства. Відповідальність товаришів по загальних зобов'язаннях. Припинення договору простого товариства. Види договорів простого товариства.

Установчий договір як вид договору про спільну діяльність. Відмінність установчого договору від договору простого товариства. Сторони установчого договору. Зміст установчого договору. Функції установчого договору. Виконання установчого договору і корпоративне праввідношення. Установчий договір і статут юридичної особи (корпорації). Зміна і розірвання установчого договору.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 17. НЕДОГОВІРНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

Тема 53. Поняття, види і функції недоговірних зобов'язань

Поняття й основні ознаки недоговірних зобов'язань; їх відмінність від договірних зобов'язань. Види недоговірних зобов'язань. Функції недоговірних зобов'язань і недоговірної відповідальності. Недоговірні зобов'язання як охоронні зобов'язання. Інші функції недоговірних зобов'язань.

Тема 54. Zobов'язання з публічної обіцянки винагороди та з вчинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення

Поняття і види зобов'язань з односторонніх правочинів. Zobов'язання з публічної обіцянки винагороди без оголошення конкурсу. Zobов'язання з публічної обіцянки нагороди за результатами конкурсу.

Поняття зобов'язань з вчинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення. Умови виникнення зобов'язань з вчинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення. Укладення договору в інтересах іншої особи без її доручення. Безпідставне збагачення внаслідок дії в інтересах іншої особи без її доручення.

Правові наслідки здійснення дій у зв'язку з рятуванням життя та здоров'я фізичної особи, майна фізичної або юридичної особи.

Zобов'язання у зв'язку із створенням загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи.

Тема 56. Zobов'язання, що виникають унаслідок заподіяння шкоди

Поняття і юридична природа зобов'язань, що виникають унаслідок заподіяння шкоди (деліктних зобов'язань). Співвідношення понять «деліктне зобов'язання» і «деліктна відповідальність».

Підстава й умови виникнення деліктних зобов'язань. Принцип генерального делікту. Zobов'язання, що виникає в зв'язку з попередженням заподіяння шкоди.

Суб'єкти й об'єкт зобов'язання, що виникає внаслідок заподіяння шкоди. Боржник і кредитор у деліктному зобов'язанні. Спільне заподіяння шкоди декількома особами і їх відповідальність. Регресна вимога при відшкодуванні шкоди. Об'єкт зобов'язання, що виникає внаслідок заподіяння шкоди.

Зміст зобов'язання, що виникає внаслідок заподіяння шкоди. Обов'язок правопорушника відшкодувати шкоду. Принцип повного відшкодування. Врахування вини потерпілого і майнового становища особи, що спричинила шкоду.

Поняття моральної шкоди; випадки її компенсації.

Окремі види зобов'язань, що виникають унаслідок заподіяння шкоди. Відшкодування шкоди, завданої фізичній чи юридичній особі незаконними діями органів публічної влади чи посадових осіб при виконанні ними своїх обов'язків. Відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки. Відшкодування шкоди, завданої малолітніми, неповнолітніми, недієздатними фізичними особами, а також фізичною особою, цивільна дієздатність якої обмежена. Відшкодування шкоди, завданої фізичною особою, яка не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними.

Особливості відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю.

Відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг).

Особливості відшкодування збитків, завданих військовими діями.

Тема 57. Зобов'язання у зв'язку з набуттям, збереженням майна без достатньої правової підстави.

Поняття зобов'язання, що виникає внаслідок безпідставного збагачення (кондикційного зобов'язання). Умови виникнення зобов'язань з безпідставного збагачення. Форми і види безпідставного придбання чи заощадження майна. Одержання набувачем неналежного. Заощадження майна за рахунок зазіхання на чужі права. Зміст зобов'язання з безпідставного збагачення. Безпідставне збагачення, яке не підлягає поверненню.

Субсидіарне застосування зобов'язань з безпідставного збагачення. Співвідношення кондикційного позову з договірним, віндикаційним і деліктним позовами.

ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ НА 1-Й СЕМЕСТР

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 1.

Забезпечення виконання зобов'язань (2 години)

Методичні вказівки: зобов'язальне право є одним із центральних інститутів цивільного права України; це – сукупність цивільно-правових норм, які регулюють за допомогою цивільно-правового методу суспільні відносини, які складаються у зв'язку з передачею майна, виконанням робіт, наданням послуг або сплатою грошей між суб'єктами цивільного права. При вивченні способів забезпечення виконання зобов'язань потрібно звернути увагу на додатковий (акцесорний) характер забезпечувального зобов'язання, звернути увагу на спільні та відмінні риси окремих способів забезпечення виконання зобов'язання.

Питання для обговорення:

1. Поняття та класифікація способів забезпечення виконання зобов'язань.
2. Неустойка: поняття, значення та види.
3. Поняття та призначення завдатку. Відмежування завдатку від авансу.
4. Поняття та призначення поруки. Особливості відповідальності поручителя.
5. Підстави припинення поруки.
6. Поняття та призначення гарантії. Відмежування гарантії від поруки.
7. Поняття та види застави. Зміст заставного правовідношення.
8. Притримання як спосіб забезпечення виконання зобов'язань.
9. Право довірчої власності як спосіб забезпечення виконання зобов'язання.

Термінологічне завдання: неустойка, штраф, пеня, завдаток, порука, гарантія, застава, іпотека, заклад, притримання, довірча власність.

Практичні завдання:

1. Складіть порівняльну таблицю таких способів забезпечення виконання зобов'язань: порука та гарантія; заклад та завдаток; довірча власність та застава; притримання та застава.

Питання для самоконтролю:

1. Наведіть поняття та ознаки видів (способів) забезпечення виконання зобов'язань.
2. Які види неустойки?
3. Які функції завдатку? Наведіть критерії відмежування завдатку від авансу.
4. У чому полягає сутність поруки та зміст зобов'язання поручителя?
5. Які ознаки гарантії?
6. Наведіть поняття та види застави.
7. У чому полягає притримання як спосіб забезпечення виконання зобов'язання?
8. Які особливості довірчої власності як способу забезпечення виконання зобов'язання.

Нормативно-правові акти та література:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
2. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки: Закон України від 23 лютого 2006 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text>.
3. Про заставу: Закон України від 2 жовтня 1992 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2654-12#Text>.
4. Про іпотеку: Закон України від 5 червня 2003 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-15#Text>.
5. Про нотаріат: Закон України від 2 вересня 1993 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text>.
6. Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань: Закон

України від 12 листопада 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/543/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

7. Бабаскін А.Ю. Забезпечувальний платіж як спосіб забезпечення виконання зобов'язань. *Правова держава*. 2019. Вип. 30. С. 268–276. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PrDe_2019_30_32.

8. Канфазарова І. С. Забезпечувальний (гарантійний) платіж як непоіменований спосіб забезпечення виконання зобов'язання. *Правова держава*. №42. 2021. С.154 – 163.

9. Некіт К. Г. Довірча власність як спосіб забезпечення виконання зобов'язань: аналіз вітчизняного та зарубіжного законодавства. *Часопис цивілістики*. 2016. Вип. 21. С. 78 – 81. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chac_2016_21_18

10. Пучковська І.Й. Теоретичні проблеми забезпечення зобов'язань: Автореф. ... доктора юрид. наук. Харків, 2018.

11. Пучковська І. Й. Про основне призначення видів забезпечення виконання зобов'язання. *Проблеми законності*. 2020. Вип. 148. С. 36–44. <https://doi.org/10.21564/2414-990x.148.195125>

12. Слома В.М. Цивільно-правові зобов'язання з множинністю суб'єктів: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2020. 384 с.

13. Слома В. М. Виконання зобов'язань із множинністю осіб за цивільним законодавством України. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2016. № 6 (15). С. 67–69.

14. Фокша Л.В., Зуєва О.А. Право довірчої\ власності як спосіб забезпечення виконання зобов'язання. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. №2. С. 65-68. URL: http://www.lsej.org.ua/2_2022/15.pdf

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 2.

Загальні положення договірного права (2 години)

Методичні вказівки: на початку розгляду даної теми слід з'ясувати, яке місце в цивільному праві займає договір. У визначенні питання про сутність цивільно-правового договору слід виходити із багатозначного розуміння договору: як юридичного факту, що породжує зобов'язання, як саме зобов'язання, і як форму, яку приймає відповідне зобов'язання. При розгляді питання класифікації договірних зобов'язань слід чітко розмежовувати окремі їх види за певними правовими критеріями. Вивчення загальних положень про договори включає у себе дослідження правової природи, змісту та умов дійсності публічного, попереднього договорів, договору приєднання та договору на користь третьої особи. Порядок укладення договору є визначеною законом системою дій учасників договірних правовідносин і важливою складовою договірного права. Укладення договору відбувається на підставі загальних норм цивільного законодавства. Проте в окремих випадках існує спеціальний порядок укладення договірних зобов'язань. Ст. 629 ЦК України проголошує принцип обов'язковості договору. Однак, після укладення договору в процесі його виконання може виникнути потреба у внесенні змін до умов договору за ініціативою однієї або обох сторін чи договір може бути припинений шляхом його розірвання або іншим способом. Студентам при підготовці до семінарського заняття слід розмежувати припинення та розірвання договору, а також охарактеризувати правове регулювання відмови від договору.

Питання для обговорення:

1. Сутність та значення цивільно-правового договору.
2. Види договорів у цивільному праві.
3. Зміст цивільно-правового договору та його тлумачення.
5. Порядок і стадії укладення цивільно-правового договору.
6. Момент та форма укладення договору.
7. Зміна та розірвання цивільно-правового договору.

- А) Розірвання і зміна договору за згодою сторін.
 - Б) Розірвання і зміна договору за вимогою однієї із сторін у судовому порядку.
 - В) Розірвання і зміна договору у зв'язку із істотною зміною обставин.
8. Відмова від виконання договору.

Термінологічне завдання: договір, публічний договір, договір приєднання, змішаний договір, договір на користь третьої особи, попередній договір, істотні умови договору, оферта, акцепт.

Практичні завдання:

№1. Петренко та Гуменюк у жовтні 2023 р. у письмовій формі уклали попередній договір купівлі-продажу квартири. У договорі встановлено, що основний договір купівлі-продажу буде укладений сторонами до 1 грудня поточного року, а також закріплена ціна квартири.

Наприкінці листопада Гуменюк звернувся до власника квартири Петренка з вимогою укладення основного договору відповідно до попереднього договору. Петренко йому відмовив, бо вважав, що основний договір має бути укладений 1 грудня. В обумовлений термін Петренко відмовився продавати квартиру Гуменюку на узгоджених умовах, пояснюючи тим, що ціни на ринку нерухомості значно підвищилися, до того ж він отримав вигіднішу пропозицію.

Гуменюк звернувся до суду з вимогою про визнання договору купівлі-продажу укладеним на умовах попереднього договору, а також про стягнення збитків, завданих простроченням, відповідно до законодавства.

Чи є достатніми умови даного попереднього договору для укладення основного договору? Яке рішення має прийняти суд?

№2. Перебуваючи у відрядженні, Сидоренко вирішив зупинитися в готелі. Адміністратор готелю відмовив Сидоренку в заселенні через значну завантаженість закладу у зв'язку із проведенням мистецького фестивалю в їх місті. До того ж він зауважив, що чинними правилами проживання в готелі міста, затвердженими міським головою, встановлено можливість пріоритетного заселення готелю окремими категоріями громадян. Зокрема, готелем укладений договір з місцевою адміністрацією про першочергове заселення осіб, які прибувають до міста за запрошенням адміністрації.

Проте Сидоренко категорично не погодився з думкою адміністратора, вважаючи, що готель зобов'язаний заселити його за наявності вільних номерів. Оскільки іншого готелю у місті не було, Сидоренко звернувся для оскарження дій адміністратора готелю до органу із захисту прав споживачів.

За яких підстав суб'єкт підприємницької діяльності може відмовитись від укладення договору зі споживачем?

№3. ТОВ «Ранок» (відправник і одержувач вантажу в одній особі), укладаючи договір морського перевезення з пароплаванням «Морське», запропонувало включити до оголошеного тексту дві умови: 1) про розмір відповідальності перевізника за втрату, нестачу і пошкодження вантажу в межах його дійсної вартості та 2) нестягування з відправника додаткової плати за оголошену цінність вантажу. Пароплавання, погодившись перевезти вантаж, разом з тим заявило, що включення першої умови до договору не доцільне, тому що вона міститься у п.1 ч.1 ст. 179 Кодексу торговельного мореплавання України. Другу умову пароплавання також заперечувало, вважаючи, що це йому не вигідно з фінансової точки зору.

Які підстави зміни умов договору приєднання? Які правові наслідки включення до умов договору положень, що обмежують відповідальність пароплавання?

№4. Постачальник та Покупець уклали договір поставки металопродукції. Ціна в договорі не була визначена. Строк поставки – через три місяці після укладення договору. Коли підійшов строк поставки продукції, ціна на неї у зв'язку із зміною кон'юнктури ринку виросла

вдвічі. Постачальник вимагає оплати продукції за ціною, яка існує на день поставки. Покупець погоджується оплатити продукцію за ціною, яка існувала на момент укладення договору.

Вирішіть справу.

№5. Березовський запропонував своєму знайомому Абрамовичу придбати у нього картину відомого майстра. Наступного дня Абрамович направив Березовському по факсу відповідь, в якій містилася згода купити картину та вказувалася ціна купівлі. Через п'ять днів Березовський повідомив Абрамовича, що згодний продати йому картину, але з ціною на 25% більше, ніж ціна, запропонована Абрамовичем. Абрамович не погодився, зазначивши, що, на його думку, договір вже укладений на умовах, що містяться в його факсимільному повідомленні, яке є акцептом.

Дайте визначення оферти та акцепту. Чиї дії в даному випадку можна розглядати як оферту або акцепт? Чи був укладений договір?

Питання для самоконтролю:

1. Наведіть визначення поняття договору за ЦК України.
2. У чому полягає принцип свободи договору?
3. Проведіть класифікацію цивільно-правових договорів за правовою метою.
4. Яка відмінність публічного договору і договору приєднання?
5. Які наслідки невиконання попереднього договору?
6. Які умови договору є істотними?
7. Які стадії укладення договору?
8. Які підстави зміни та розірвання цивільно-правового договору?
9. Які правові наслідки розірвання цивільно-правового договору?
10. Який порядок відмови від договору?

Нормативно-правові акти та література:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
2. Боднар Т. Приватні і публічні аспекти в правовому регулюванні договірних відносин у сфері підприємництва. *Право України*. 2009. №8. С.28-31.
3. Бородовський С.О. Укладення, зміна та розірвання договору у цивільному праві України: Дис. ...канд. юрид. наук. К., 2005.
4. Бервено С.М. Проблеми договірного права України: Монографія. К.: Юрінком Інтер, 2006.
5. Вавженчук С. Підстави, порядок зміни та розірвання договору з огляду на істотну зміну обставин. *Право України*. 2009. №12. С.191-196.
6. Ваганова І.М. Публічні договори та договори приєднання в цивільному праві. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. №1. С. 126-128. http://www.lsej.org.ua/1_2024/28.pdf
7. Васильєва В.В. Зобов'язання, що виникають з приводу укладення та недійсності договору. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: збірник наук. статей*. Ів.-Франківськ: Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2012. Вип. 29. С.119-126.
8. Васильєва В.В. Реальний договір як юридичний склад. Правова природа реального договору. *Право і суспільство*. Ів.-Франківськ: Фоліант, 2015. №1. С.22-30.
9. Договір як універсальна форма правового регулювання: монографія / за заг. ред. проф. В.А. Васильєвої. Івано-Франківськ, 2016. 399 с.
10. Кармаза О. О. Укладення цивільно-правових договорів із використанням інформаційно-комунікаційних систем. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2024. Випуск 64. С.94-104. URL: <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/apiclu/article/view/7897/8114>
11. Концепція оновлення Цивільного кодексу України. Київ: Видавничий дім «АртЕк», 2020. 128 с.

12. Коструба А. В. Формула тлумачення змісту правочину: прикладні аспекти правозастосування. *Часопис Київського університету права*. 2021. №2. С. 155 – 158.
13. Кот О.О. Способи захисту сторін договору в приватному праві України. *Приватне право*. 2013. №2. С. 203-210.
14. Кузнецова Н.С. Договір у механізмі регулювання цивільно-правових відносин. К.: Юридична практика, 2014. с.397-409.
15. Кузьмич О.Я. Договори на користь третіх осіб у цивільному праві України: монографія. Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпат. нац. ун-ту ім. В. Стефаника, 2014. 334 с.
16. Лідовець Р.А. Змішані договори в цивільному праві України: Автореф. дис. ...юрид. наук. Львів., 2005.
17. Мороз О.В. Акцепт як стадія укладення цивільно-правового договору. *Право та інновації: наук. - практ. журн.* Харків. 2020. № 2(30). С. 45-49.
18. Мороз О.В. Предмет цивільно-правового договору. *Право та інновації: наук.-практ. журн.* Харків. 2020. № 1(29). С. 40-45.
19. Олюха В.Г. Цивільно-правовий договір (поняття, функції і система): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.03. К., 2003. 20 с.
20. Пленюк М. Домовленість сторін як юридичний факт – основа договірної зобов'язання. *Юридична України*. К.: Юрінком Інтер, 2016. 11. с.12-18.
21. Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 6 листопада 2009 року № 9. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-09>.
22. *Проблеми поділу договорів на реальні та консенсуальні*: Матеріали круглого столу кафедри цивільного права Юридичного інституту Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника (27 червня 2014 р., м. Івано-Франківськ) / за заг. ред. д-ра юрид. наук., проф. В.А. Васильєвої. Івано-Франківськ, 2014. 39 с.
23. Рекодифікація цивільного законодавства України: виклики часу: монографія / за заг. ред. Н.С. Кузнецової. Одеса: Гельветика, 2021. 690 с.
24. Родоман Т.О. Зміна умов договору як спосіб захисту цивільних прав та інтересів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 / НДІ приватного права та підприємництва ім. Ф.Г. Бурчака НАПрН України. Київ, 2018. 23 с.
25. Схаб-Бучинська Т.Я. Обмеження договірної свободи в цивільному праві України: монографія. Івано-Франківськ: Супрун В.П., 2020. 211 с.
26. Яворська О. Договори приєднання: проблеми правового регулювання. *Підприємництво, господарство і право*. 2009. №10. С. 93-97.

ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ НА 2-Й СЕМЕСТР

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 1.

Зобов'язання з договору підряду (2 години)

Методичні вказівки. При розгляді даної теми необхідно звернути увагу на те, що Цивільний кодекс України визначає спрямованість договору підряду на виконання певної роботи. Дуже важливою є вказівка ч. 2 ст. 837 ЦК України на те, що договір підряду укладається на виготовлення, обробку, переробку, ремонт речі або на виконання іншої роботи з переданням її результату замовникові. Це дозволило провести розмежування між договорами підрядного типу та іншими типами цивільно – правових договорів, зокрема, договором купівлі – продажу, договорами про надання послуг. Зважаючи на це, доцільно одразу виокремити ці договори із суміжних договорів. Важливим є також те, що Глава 61 Цивільного кодексу України регламентує підряд як єдиний у своїй правовій сутності договір, що має загальні положення і вирізняє такі його види, як договір побутового підряду, договір будівельного підряду та договір підряду на проведення проектних та пошукових робіт.

Питання для обговорення:

1. Поняття та значення договору підряду. Договір підряду і суміжні договори.
 2. Права та обов'язки сторін за договором підряду.
- А) Матеріально-технічне забезпечення виконання робіт.
Б) Оплата виконаної роботи. Твердий та приблизний кошториси.
В) Прийняття виконаних робіт.
3. Права та обов'язки сторін договору побутового підряду.
 4. Правові наслідки неналежного виконання договору побутового підряду.
 5. Поняття договору будівельного підряду, його істотні умови.
 6. Сторони договору будівельного підряду, їх права та обов'язки.
 7. Виконання договору будівельного підряду.

Термінологічне завдання: договір підряду, твердий кошторис, приблизний кошторис, явні недоліки, приховані недоліки, субпідряд, побутовий підряд, гарантійне обслуговування, будівельний підряд, технічна документація, кошторис, проектна документація.

Практичні завдання:

№1. Підприємець Б. зобов'язався власною плиткою викласти ванну кімнату громадянину О. Робота була виконана в узгоджені строки. Через три дні декілька плиток відвалились від стін ванної кімнати, впали на підлогу і розбились.

Громадянин О. висунув вимогу до підприємця Б. про безоплатне виправлення дефектів роботи. Підприємець погодився, але за умови оплати замовником нової плитки замість розбитої. Замовник відмовився. Підприємець наполягав на своїй вимозі. Громадянин О. подав в суд позов до підприємця Б. з вимогою повернення 50% ціни, сплаченої за роботу, у зв'язку з її неналежним виконанням, яке полягало в тому, що клей наносився тільки на центральну частину плитки.

Чи зобов'язаний громадянин О. оплачувати підприємцеві Б. вартість нової плитки? Чи правомірною вимога громадянина О. про повернення 50% ціни, сплаченої за роботу, у зв'язку з її неналежним виконанням? Яке рішення може винести суд?

№2. Ательє індивідуального пошиття жіночого одягу зобов'язалось за викрійкою громадянки Н. пошити для неї пальто, а вона в свою чергу зобов'язалась прийняти і оплатити цю роботу. Замовлення повинно було виконуватись із матеріалу, наданого замовницею, без примірки за п'ять днів. Ціна роботи – двійна.

Працівниця ательє О. під час роботи із тканиною виявила пляму, яку не вдалось вивести. У зв'язку із цим вона вирішила змінити фасон: замість розширеного пальта пошити пряме,

оскільки дефект тканини не дозволяв виконати замовлення згідно з договором. Повідомити про своє рішення громадянку Н. працівниця ательє О. не могла через відсутність телефону у замовниці, а строк виконання замовлення не можна було переносити.

Який документ є підтвердженням укладення даного договору і що повинно бути в ньому вказано? Яким чином буде визначена вартість матерії, наданої замовницею ательє для пошиття пальта? Чи мала право працівниця ательє змінювати фасон замовленого пальта без погодження із замовницею? Чи зобов'язана замовниця прийняти пальто пошите не по її викрійці? Як потрібно діяти працівниці ательє у випадку відмови замовниці прийняти пошите нею пальто? Які права у замовниці на відшкодування понесених витрат?

№3. Швейна фабрика «Д» уклала договір будівельного підряду із будівельною організацією на будівництво житлового будинку для своїх працівників. При прийнятті збудованого будинку було встановлено, що шпалери відстають від стін, деякі вікна не зачиняються. Швейна фабрика вказала на виявлені недоліки у акті прийому – передачі робіт, висунула вимогу про їх усунення та не підписала акт. Однак, будівельна організація підписала акт прийому – передачі робіт і долучила до нього всі підписані раніше обома сторонами акти попереднього прийняття виконаних етапів робіт. На наступний день після цього відбувся землетрус. Щойно збудований будинок осів, а двері та вікна в ньому перекошилися. Замовник висунув вимогу підряднику про усунення перекосів дверей та вікон за власний рахунок. Останній відмовився, посилаючись на те, що двері та вікна були прийняті замовником по акту попереднього прийняття виконаного етапу робіт і тепер він несе ризик наслідків пошкодження результату робіт, які сталися не звини підрядника, а в наслідок землетрусу.

Швейна фабрика подала в суд позов до будівельної організації з вимогою усунути перекоєс дверей і вікон, а також замінити шпалери, посилаючись на те, що акт прийому – передачі робіт нею не був підписаний.

Чи може суд визнати акт прийому – передачі робіт, підписаний тільки підрядником, дійсним? Хто несе ризик наслідків пошкодження результату робіт після попереднього прийняття дверей та вікон замовником у випадку, якщо ці пошкодження сталися не з вини підрядника? Хто зобов'язаний оплатити вартість робіт по заміні шпалер? Яке рішення може прийняти суд?

Питання для самоконтролю:

1. Наведіть ознаки договору підряду.
2. Проведіть відмежування договору підряду від трудового договору, інвестиційного договору, договору поставки та договору про надання послуг.
3. Визначте статус сторін договору підряду, їхні права та обов'язки.
4. У чому полягає особливість залучення до виконання договору підряду субпідрядників?
5. Проведіть характеристику основних юридичних ризиків у підрядних відносинах.
6. Які особливості відповідальності за договором підряду?
7. Які є види договорів підряду?
8. Наведіть визначення та ознаки договору будівельного підряду.

Нормативно-правові акти та література:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
2. Про захист прав споживачів: Закон України від 12 травня 1991 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text>.
3. Про захист прав споживачів: Закон України від 10 червня 2023 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3153-20#Text>
4. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18 вересня 1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>.
5. Про регулювання містобудівної діяльності: Закон України від 17 лютого 2011 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text>.

6. Загальні умови укладення та виконання договорів підряду в капітальному будівництві: Постанова Кабінету Міністрів України від 1 серпня 2005 р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/668-2005-%D0%BF#Text>.
7. Банасевич І.І. Істотні умови договору будівельного підряду. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. Збірник наукових статей.* – Випуск XXIV. Івано-Франківськ: Плай. 2010. С. 65-70.
8. Банасевич І.І. Розподіл ризиків за договором будівельного підряду. *Юридична Україна.* 2011. №8. С. 57-60.
9. Банасевич І.І. Організаційно-правові передумови укладення договору будівельного підряду. *Офіційний вісник Вищої ради юстиції.* 2011. №4 (8). С. 56-61.
10. Банасевич І.І. Відповідальність сторін за договором будівельного підряду. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. Збірник наукових статей.* Випуск XXV. Івано-Франківськ: Плай. 2011. С. 65-70.
11. Великанова М. Співвідношення договору на виконання НД або ДК і ТР із договором підряду. *Підприємництво, господарство і право.* 2009. №11. С. 44-48.
12. Гриняк А.Б. Особливості правового регулювання відносин за договорами підряду: монографія / Відп. ред. В.В. Луць / А.Б. Гриняк. – К.: НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України, 2011. – 300с.
13. Гриняк А. Види правопорушень у сфері договірних підрядних відносин. *Підприємництво, господарство і право.* 2012. № 10 (202). С. 20–23.
14. Панова Л. Мета як критерій розмежування договорів поставки і підряду. *Право України.* 2004. №8. С.57-59.
15. Ситник О.М. Договір побутового підряду за цивільним законодавством України. Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. К., 2016. 23 с.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 2.

Транспортні й експедиційні зобов'язання (2 год.)

Методичні вказівки. Транспортні зобов'язання визначаються характером відносин, які виникають в процесі перевезення вантажів, пасажирів та багажу. Специфікою таких відносин є те, що вони опосередковують сферу послуг нематеріального характеру, які надаються боржником кредиту. Транспорт є сполучною ланкою економіки, за його допомогою задовольняються потреби у перевезеннях суспільного виробництва держави, а також її населення. Перевезення - один з видів підприємницької діяльності, яка не супроводжується створенням яких-небудь предметів матеріального світу. Основний економічний ефект, який сторони одержують у результаті транспортної діяльності, - це переміщення вантажів, пасажирів, багажу й пошти.

Існують такі основні види транспорту: транспорт загального користування (залізничний, морський, автомобільний, повітряний, річковий (внутрішній - водний), місцевий електротранспорт, у тому числі метрополітен; промисловий залізничний транспорт; відомчий транспорт; трубопровідний та шляхи сполучення загального користування. Всі вони тісно взаємопов'язані і становлять єдину транспортну систему країни (ст. 21 Закону України «Про транспорт»). Разом з цим технічна характеристика перевізних засобів і організація перевезень даними видами транспорту багато у чому відрізняються одне від одного.

У главі 64 ЦК міститься перелік низки договорів, що опосередковують відносини з перевезення вантажів, пасажирів, багажу й пошти. Серед них такі: а) перевезення вантажу (ст. 909 ЦК); б) перевезення пасажирів і багажу (ст. 910 ЦК); в) чартеру (фрахтування) - ст. 912 ЦК тощо. Проте сам перевізний процес не вичерпується відносинами, що виникають з договору перевезення (ст. 908 ЦК). Обов'язки перевізника з подачі рухомого складу, а відправника - з надання для навантаження вантажу

також належать до процесу перевезення. Перевізниками також є відносини, що виникають з договорів про організацію роботи із забезпечення перевезення вантажів.

Отже, відомі чинному цивільному законодавству договори, що опосередковують перевізний процес, становлять єдину систему договорів, предметом яких є надання послуг з перевезення вантажів, пасажирів, багажу й пошти. Всю систему цих договорів можна поділити на два види: основні й допоміжні. Основні опосередковують головну сферу взаємовідносин перевізників і клієнтури, допоміжні - нормальну організацію перевізного процесу.

При вивченні даної теми студенти повинні звернути особливу увагу на питання підстав та меж відповідальності перевізника, відправника вантажу та вантажоодержувача.

Питання для обговорення:

1. Види перевезень та їх правове регулювання.
2. Зміст і виконання договорів про перевезення вантажів.
3. Підстави і межі відповідальності перевізника за договором про перевезення вантажу.
4. Відповідальність відправника вантажу та вантажоодержувача за договором про перевезення вантажу.
5. Договори перевезення пасажирів і багажу.
6. Особливості договору чартеру (фрахтування) за законодавством України.

Термінологічне завдання: транспортне зобов'язання, договір перевезення вантажу, товарно-транспортна накладна, коносамент, фрахт, мультимодальне перевезення, втрата вантажу, нестача вантажу, псування вантажу, навігаційні помилки, комерційні помилки, загальна аварія, окрема аварія, договір перевезення пасажирів та багажу, комерційний акт, морський протест.

Практичні завдання:

№1. Підприємець Довженко уклав із залізницею договір перевезення з Одеси в Дніпропетровськ червоних помідорів та кабачків. Залізниця подала вагони під навантаження його вантажу з запізненням на три дні. До цього часу вантаж почав псуватися. В результаті при його реалізації Довженко зазнав значних збитків і подав в суд позов до залізниці з вимогою відшкодування збитків, викликаних тридобовою затримкою подачі вагонів. Залізниця відмовилася платити, мотивуючи це тим, що затримка подачі вагонів була викликана розмиттям полотна залізниці через тривалі зливи дощі в 100 км від станції навантаження вантажу.

Яке рішення повинен прийняти суд? Чи зміниться рішення суду у випадку, якщо затримка подачі вагонів відбулася через затримку вивантаження попереднім клієнтом?

№2. Дніпропетровський металургійний завод ім. Петровського заявив позов до Управління Придніпровської залізниці про стягнення штрафу за невиконання прийнятих заявок на перевезення вантажу в II кварталі 2007 року і стягнення збитків, понесених заводом у вигляді неустойки, які він поніс в зв'язку із заявленими претензіями контрагентами за договорами купівлі-продажу.

Управління проти позову заперечувало в зв'язку з тим, що завод сплатив неустойку за самостійними зобов'язаннями, до яких УПЗ не має відношення. Крім того, позивач не довів, що збитки мали місце саме в той період, коли залізниця не виконала заявки на перевезення вантажу.

Обґрунтуйте доводи сторін. Яким має бути рішення по суті?

№3. На замовлення ТДВ «Харківскло» (далі – ТДВ) автотранспортною організацією ТОВ «Трансавто» (далі – ТОВ) було подано автомобіль під завантаження для перевезення кришталевих виробів. Завантаження здійснювалося робітниками ТДВ. Після завантаження водій розписався у товарно-транспортній накладній та дорожньому листі і вирушив у рейс.

Після прибуття до пункту призначення виявлено пошкодження значної частини вантажу, про що було складено відповідний акт.

Вантажоодержувач після відмови ТОВ задовольнити претензії щодо відшкодування збитків у розмірі вартості пошкодженого вантажу звернувся до господарського суду. У відзиві на позов ТОВ вказувало, що відповідно до Правил перевезень вантажів автомобільним транспортом перевізник перевіряє складування і кріплення вантажу лише з точки зору безпеки руху і збереження рухомого складу, а не самого вантажу і не відповідає за неналежне кріплення вантажу в кузові автомобіля, що призвело в даному випадку до пошкодження вантажу.

Зробіть аргументований висновок по справі.

№4. Телегін здав квиток у касу аеропорту, оскільки літак, на якому він повинний був летіти з Харкова в Київ, затримався на три години і він вже не встигав зробити пересадку на рейс Київ - Анталія в Борисполі, де йому було заброньовано місце. При цьому він вимагав відшкодувати не тільки вартість квитка, але й заплатити штраф, передбачений у транспортному статуті, а також вартість туристичної путівки в Анталію, купленої в туристичній агенції «Гамалія», і відшкодувати моральний збиток. Адміністрація аеропорту відмовилася платити, мотивуючи це тим, що затримка вильоту відбулася через страйк заправників палива, а не з вини адміністрації аеропорту.

Чи підлягає задоволенню вимога пасажира Телегіна? Чи змінилося б рішення задачі, якби затримка відбулася через відсутність палива або технічної несправності літака?

№5. Адвокат, прямуючи за дорученням клієнта на засідання суду до м. Запоріжжя, звернувся до каси залізничного вокзалу за квитком. Касир у продажу квитка відмовила, повідомивши, що на жоден з найближчих потягів у тому напрямку квитків немає. Тоді адвокат придбав білет на літак, але було затримано у зв'язку з несприятливими метеорологічними умовами. Адвокат із запізненням прибув до м. Запоріжжя і тому не зміг бути присутнім на судовому засіданні. Відповідно до умов договору він втратив право на винагороду в розмірі 5 000 грн.

Адвокат подав судовий позов до авіакомпанії та залізниці з вимогою відшкодувати завдані збитки в розмірі неотриманої винагороди (5 000 грн.), різниці між вартістю залізничного та авіаквитка (1500 грн.), а також відшкодувати моральну шкоду в розмірі 5 000 грн. свої вимоги до авіакомпанії він обґрунтував неналежним (несвоєчасним) виконанням нею зобов'язань, а до залізниці – неправомірною відмовою в продажу квитка. У судове засідання було надано довідку про те, що в одному з потягів, квиток, який мав намір придбати адвокат, були вільні місця.

Чи є підстави для задоволення вимог адвоката?

Питання для самоконтролю:

1. Наведіть визначення й ознаки договору перевезення.
2. Які є види договору перевезення?
3. Які основні перевізні документи оформляються при перевезеннях вантажу?
4. Які істотні умови договору перевезення вантажу?
5. Які права та обов'язки відправника вантажу, перевізника та одержувача вантажу за договором?
6. Які особливості відповідальності за договором перевезення вантажу?
7. Які права та обов'язки пасажира за договором перевезення пасажира й багажу?

Нормативно-правові акти та література:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
2. Про захист прав споживачів: Закон України від 12 травня 1991 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text>

3. Про транспорт: Закон України від 10 листопада 1994 р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/232/94-%D0%B2%D1%80#Text>.
4. Про залізничний транспорт: Закон України від 4 липня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/273/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
5. Про автомобільний транспорт: Закон України від 5 квітня 2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2344-14#Text>.
6. Про внутрішній водний транспорт: Закон України від 03.12.2020 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1054-20#Text>.
7. Повітряний кодекс України: Закон України від 19 травня 2011 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3393-17#Text>.
8. Кодекс торговельного мореплавства України: Закон України від 9 грудня 1994 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/176/95-%D0%B2%D1%80#Text>.
9. Статут залізниць України: Постанова КМУ від 6 квітня 1998 р. №457. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/457-98-%D0%BF#Text>.
10. Правила перевезення пасажирів, багажу, вантажобагажу і пошти залізничним транспортом України: Наказ Міністерства транспорту та зв'язку України від 27 грудня 2006 р. № 1196. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0310-07#Text> <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0310-07#Text>.
11. Правила перевезення вантажів автомобільним транспортом в Україні: Наказ Міністерства транспорту України від 14 жовтня 1997 р. № 363. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0128-98#Text>.
12. Гришко У.П. Захист прав споживачів транспортних послуг: дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 / ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». Івано-Франківськ, 2016. 202 с.
13. Гришко У.П. Договір перевезення вантажу автомобільним транспортом: особливості й істотні умови. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. 2018. №5 (33). Р.118-121.
14. Гришко У.П. До питання розуміння поняття «транспортна послуга» як об'єкта правовідносин за участю споживачів. *Дев'яті юридичні диспути з актуальних проблем приватного права, присвячені пам'яті Є.В. Васьковського*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 17 травня 2019 року). Одеса: Астропринт. 2019. С. 123-126.
15. Дешко Л.М., Велієв Т.Х. огли. Правове регулювання Uber в Україні. *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. №4. С. 101-105.
16. Колісников А.В., Д'ячкова Н.А. Особливості договору перевезення багажу пасажирським транспортом. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. №9. С. 149-152.
17. Лукасевич-Крутник І. Система договорів, що опосередковують зобов'язання з надання транспортних послуг. *Підприємництво, господарство і право*. Київ, 2018. №10. С.26-31.
18. Лукасевич-Крутник І. С. Строк як істотна умова договорів про надання транспортних послуг. *Eurasian Academic Research Journal*. 2018. № 11 (29). С. 52–58.
19. Лукасевич-Крутник І. С. Відправник вантажу як учасник договірних відносин з надання транспортних послуг. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 5. С. 42–46.
20. Лукасевич-Крутник І. С. Елементи виконання зобов'язань з надання транспортних послуг. *Приватне право і підприємництво*. 2019. Вип. 19 / редкол.: Крупчан О. Д. (гол. ред.) та ін. Київ: Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака Національної академії правових наук України, 2019. С. 129–134.
21. Маріц Д.О. Договір перевезення та багажу таксі. *Часопис Київського університету права*, 2015. №3. С. 177-180.
22. Ніколаєнко І. Р. Захист прав пасажирів за договором перевезення у міському та приміському сполученні: дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.03. Запорізький національний університет, Запоріжжя, Західноукраїнський національний університет. Тернопіль, 2021. 266 с.
23. Самойленко Г. Особливості цивільно-правового регулювання перевезень пасажирів, здійснюваних з використанням мобільних додатків Uber та BlaBlaCar. *Підприємництво*,

господарство і право. 2018. №9. С. 29-34.

24. Цірат Г. В. Уніфікація норм міжнародного приватного повітряного права: монографія. Харків: Право, 2018. 472 с.

25. Якимець Олексій. Сторони договору перевезення вантажу морським транспортом та їх правовий статус. Журнал східноєвропейського права. 2023. № 106. С. 59-66.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 3.

Зобов'язання з договорів позики, кредиту і фінансування під уступку грошової вимоги (2 години)

Методичні вказівки. При вивченні даної теми, перш за все, потрібно звернути увагу на розмежування досліджуваних договорів між собою, виявлення їх спільних та відмінних рис. Так, незважаючи на зовнішню схожість з позикою у назві, від відносин позики істотно відрізняється позичка, за якою індивідуально визначена річ, неспоживана при її господарському використанні, безоплатно передається позичкодавцем у користування іншій особі - позичальнику, для того, щоб останній скористався нею у відповідності із звичайним економічним призначенням і після використання або ж у встановлений строк повернув. На відміну від позики, при позичці передається не право власності на річ, а лише просте матеріальне утримання речі, без наміру залишити її собі.

Банківська система України шляхом надання кредитів організовує та обслуговує рух капіталу, забезпечує його залучення, акумуляцію та перерозподіл у ті сфери виробництва та обігу, де виникає дефіцит капіталу. Банківський кредит надається суб'єктам кредитування усіх форм власності у тимчасове користування на умовах, передбачених кредитним договором. Основними з них є: забезпеченість, повернення, строковість, платність та цільова направленість.

Новим договором у сфері банківського кредитування, практика застосування якого лише починає формуватися, є договір факторингу. За договором факторингу фактор передає або зобов'язується передати грошові кошти в розпорядження клієнта за плату, а клієнт відступає або зобов'язується відступити факторові своє право грошової вимоги до боржника. Договір факторингу необхідно відмежовувати від суміжних правових конструкцій, насамперед, від кредитного договору та цесії.

Вивчення теми передбачає глибокі знання студентами чинного законодавства, практики його застосування, юридичної літератури, основних понять та спеціальної термінології. В силу значного обсягу учбового матеріалу та його складності студентам необхідно також приділити увагу самостійній підготовці.

Питання для обговорення:

1. Поняття та правова природа позики. Співвідношення позики і позички, позики і кредиту.
2. Виконання договору позики та відповідальність сторін за неналежне виконання умов договору.
3. Поняття та загальна характеристика кредитного договору.
4. Види кредиту.
5. Договір про надання споживчого кредиту.
6. Поняття і види факторингу. Його відмінність від кредитного договору та від цесії.
7. Сторони та предмет договору факторингу.
8. Зміст договору факторингу.

Термінологічне завдання: договір позики, кредитний договір, банківський кредит, комерційний кредит, товарний кредит, споживчий кредит, договір факторингу.

Практичні завдання.

№1. ТОВ «Гриф» та ЗАТ «Кондор» уклали між собою договір позики, відповідно до якого ТОВ «Гриф» надавало ЗАТ «Кондор» визначену грошову суму, а останнє зобов'язувалося повернути надану в борг суму через три місяці та сплатити відсотки, визначені у договорі, як плату за користування коштами.

Позикодавець допустив прострочку і перерахував тільки частину обумовленої договором суми позики. По настанню строку платежу ЗАТ «Кондор» звернулося до господарського суду про стягнення визначених договором сум пені за прострочку надання позики і визнання договору недійсним з підстав невідповідності чинному законодавству України. Вказаний договір є безгрошовим (безвалютним) і має всі ознаки кредитного договору, а саме оплатність, строковість, поверненість тощо.

Суд позов задовольнив. Відповідно до судового рішення ТОВ «Гриф» отримало назад надану суму коштів без відсотків за користування. У відповідь ЗАТ «Кондор» звернулося з позовом до ТОВ «Гриф» з вимогою, відповідно до ст. 1212 ЦК України, виплатити як безпідставно збережене майно, усі доходи, які могло отримати ЗАТ «Кондор», користуючись позиковими коштами.

Вирішіть справу.

№2. Іванов позичив у Романова 2 500 грн. строком на шість місяців. Усно сторони домовилися про плату за користування позикою в розмірі 0,5% від суми позики за кожен день позики шляхом нарахування пені за прострочку повернення позики.

В установленій строк позичальник грошей не повернув. Через три місяці після настання строку виконання договору позики Романов звернувся з позовом до суду про стягнення з Іванова 2 500 грн. суми в розмірі 0,5% пені за кожен день прострочки та 3% річних за час прострочки.

Іванов не заперечував проти сплати 2 500 грн., але відмовився від сплати пені та 3% річних за прострочку, оскільки пеня фактично приховує собою нарахування плати за користування позикою і позикодавець сам винен, що в строк не забрав гроші, які лежали у нього дома і члени сім'ї були повідомлені, що прийде Іванов і йому потрібно буде віддати гроші.

Два свідки підтвердили домовленість сторін за цим договором позики про нарахування плати за користування позикою у вигляді пені. *Вирішіть справу.*

№3. Підприємець Сидорчук уклав договір кредиту з комерційним банком «Інко». З'явившись у банк за одержанням кредиту наступного дня після встановленого договором терміну його одержання, Сидорчук сказав, що весь кредит йому не потрібний і він візьме тільки його половину. Банк йому відмовив і запропонував узяти кредит повністю відповідно до договору.

Чи правомірні дії Сидорчука? Вирішіть справу.

№4. Підприємець Дмитрук, з метою погашення заборгованості за кредитним договором перед комерційним банком «Енергія», продав останньому грошову вимогу до підприємця Климова, термін платежу якої вже настав. Банк запропонував Климову погасити грошову вимогу. Щоб її сплатити, Климов був змушений терміново продати за зниженою ціною товар, отриманий від Дмитрука. Після цього Климов пред'явив вимогу до Дмитрука про відшкодування збитків, викликаних порушенням останнім договору, укладеного між ними при здійсненні угоди по купівлі-продажу товару, про заборону уступки вимоги.

Чи правомірні вимога Климова до Дмитрука? Чи буде дійсною уступка комерційному банку «Енергія» грошової вимоги, якщо між Дмитруком і Климовим існує угода про її заборону? Вирішіть справу.

Питання для самоконтролю:

1. Що є предметом договору позики?
2. Які вимоги до форми договору позики передбачені ЦК України?
3. У яких випадках позика може бути безпроцентною?
4. Який порядок повернення позики?
5. Які наслідки порушення договору позичальником?
6. Які підстави для оспорювання договору позичальником?
7. Наведіть відмінності між кредитним договором та договором позики.
8. Назвіть основні види кредиту.
9. Наведіть поняття споживчого кредиту.
10. Наведіть види договору факторингу.
11. Назвіть особливості договору факторингу.
12. Назвіть права фактора в залежності від виду договору факторингу.

Нормативно-правові акти та література:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
2. Про фінансові послуги та фінансові компанії: Закон України від 14 грудня 2021 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20#n1134>
3. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 7 грудня 2000 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>.
4. Про іпотеку: Закон України від 5 червня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-15#Text>.
5. Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень: Закон України від 18 листопада 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1255-15#Text>.
6. Про споживче кредитування: Закон України від 15 листопада 2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1734-19#Text>.
7. Постанова Пленуму Вищого господарського суду України №1 від 24.11.2014 р. «Про деякі питання практики вирішення спорів, що виникають з кредитних договорів». *Вісник господарського судочинства*. 2015. №1. Ст.46.
8. Про впорядкування діяльності кредитних посередників у сфері споживчого кредитування на ринку банківських послуг: Постанова Правління НБУ №50 від 08.06.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0050500-17#Text>.
9. Судова практика розгляду цивільних справ, що виникають з кредитних правовідносин. URL: [https://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/1E6E164907ADC7BBC2257B7C004A74D2](https://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/1E6E164907ADC7BBC2257B7C004A74D2).
10. Амеліна А.С., Давиденко О.В. Кредитний договір. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. №3. С. 84-87. URL: http://sej.org.ua/3_2021/21.pdf
11. Бабаскін А. Ю. Предмет кредитного договору у цивільному праві України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Сер. Право. 2017. Вип. 47. т. 1. С. 97-100.
12. Безклубий І. А. Банківські правочини: цивільно-правові проблеми: Монографія. -К.: Київський університет, 2005.
13. Безклубий І.А. До питання про юридичну природу договору факторингу. *Підприємництво, господарство і право*. 2005. №3.
14. Безклубий І.А. Ознаки банківського правочину. *Право України*. 2012. №9. С. 156-166.
15. Білько О.П. Роженюк О.О. Сучасні тенденції кредитних правовідносин в Україні. *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика)*. 2017. Вип. 1. С. 235–240.
16. Власюк С.А. Бондаренко Н.В. Сучасний стан та основні тенденції розвитку споживчого кредитування в Україні. *Університетські наукові записки*. 2015. № 4. С. 55–63.
17. Вовчак О.Д. Антонюк О.І. Споживче кредитування в Україні: сучасний стан та тенденції розвитку в умовах фінансово-економічної нестабільності. *Європейські перспективи*. 2016. Вип. 2. С. 148–157.

18. Воробйова В. І., Гуденко Д. О. Проблемні питання визначення поняття та правової природи договору факторингу. *Юридичний науковий електронний вісник*. 2020. №2. С.106 – 109. URL: http://lsej.org.ua/2_2020/29.pdf.
19. Гаврилко Т.О. Банківське кредитування в Україні: стан і перспективи розвитку. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 31. С. 152–156.
20. Дроздова Н.В. Договори про надання фінансових послуг у цивільному праві України: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. К, 2005.
21. Кривенда О. В. Окремі аспекти поняття і правової природи позикових відносин. *Підприємництво, господарство і право*. 2001. № 9.
22. Кривенда О. В. Визнання договору позики безгрошовим (безвалютність позики). *Підприємництво, господарство і право*. 2001. №11.
23. Кривенда О. В. Цивільно-правове регулювання позикових відносин в Україні: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. - К., 2003. - 22 с.
24. Муляр М.С. Цивільно-правове регулювання споживчого кредитування в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. К., 2019. 19 с.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 4.

Зобов'язання з односторонніх правочинів та з дій у інтересах іншої особи без її доручення (2 години)

Методичні вказівки. Основним джерелом виникнення цивільно-правових зобов'язань виступає договір. Водночас поряд з договорами підставами виникнення зобов'язань виступають і односторонні правочини, для юридичної завершеності і дійсності яких достатньо вираження волі однієї особи. До таких правочинів належить, зокрема, публічна обіцянка винагороди, зроблена особою за передання відповідного результату.

При вивченні даної теми студентам потрібно звернути увагу на спільні та відмінні риси цих видів публічної обіцянки винагороди.

Поряд із публічною обіцянкою винагороди до зобов'язань, які виникають із односторонніх дій належить інститут ведення чужих справ без доручення. Ці зобов'язання виникають у випадках коли існує нагальна потреба у вжитті заходів, спрямованих на попередження, усунення або зменшення негативних наслідків певних факторів для майна іншої особи, яка сама не в змозі охороняти свої інтереси через відсутність або знаходження в безпорадному стані.

Основною визначальною ознакою зобов'язань, що розглядаються, є те, що дії однієї особи (гестора) здійснюються на користь іншої особи (домінуса) за власною ініціативою гестора, а не у зв'язку з укладенням договору доручення чи іншого цивільно-правового договору, а також взагалі без будь-якої попередньої вказівки домінуса.

З викладеного випливає, що норми глави 79 ЦК України не застосовуються до відносин за участю осіб, які здійснюють дії в чужому майновому інтересі не через власне бажання, а в силу прямої вказівки закону, який покладає на них відповідні обов'язки (охоронці спадкового майна, опікуни та піклувальники, пожежники, працівники органів міліції, Міністерства з надзвичайних ситуацій тощо).

Питання для обговорення:

1. Публічна обіцянка винагороди без оголошення конкурсу.
2. Публічна обіцянка винагороди за результатами конкурсу.
 - а) поняття зобов'язання із публічного конкурсу.
 - б) зміна умов і відмова від проведення конкурсу.
 - в) виконання зобов'язання із публічного конкурсу.
3. Поняття та види дій у чужому інтересі.
 - а) поняття зобов'язання з дій в чужому інтересі.
 - б) елементи зобов'язання з дій в чужому інтересі.
4. Правові наслідки здійснення дій по рятуванню здоров'я та життя фізичної особи.

5. Зобов'язання, що виникають у зв'язку з рятуванням майна іншої особи.

Термінологічне завдання: публічна обіцянка, конкурс, гестор, домінус.

Практичні завдання.

№1. Гр-н О. випадково знайшов у метро гаманець, в якому виявилася візитка з домашньою адресою та фотографією гр. К. Виявилось, що гаманець дійсно належить К., якому О. його і повернув. Після цього О. випадково у газеті натрапив на оголошення про винагороду в розмірі 300 грн., обіцяну К. тому, хто знайде його гаманець. Гр-н О. звернувся до гр-на К. з вимогою про сплату винагороди, посилаючись на те, що він виконав умови публічної обіцянки винагороди, визначені К. Останній відмовився виплатити винагороду, пославшись на те, що він здійснив би її виплату, якби О. пред'явив до нього вимогу одночасно з поверненням гаманця.

Чи має право гр-н О. претендувати на одержання винагороди?

№2. Карпович під час прогулянки в молодіжному парку знайшов йоркширського тер'єра. Через декілька днів він побачив оголошення, де було обіцяно винагороду особі, яка поверне йоркширського тер'єра, і вказано номер телефону. Жіночий голос за вказаним телефоном назвав адресу, куди слід доставити собаку. Господар квартири Маркелов визнав собаку своїм, але відмовився прийняти його. Також з'ясувалося, що Маркелов оголошення не давав, а номер телефону, зазначений в ньому, належить сусідці по квартирі Івановій, з якою він перебував у неприязних стосунках.

Чи повинен Маркелов прийняти свого собаку, виплатити винагороду Карповичу та відшкодувати витрати, пов'язані з утриманням собаки?

№3. По телеканалі «НВТ» торговельна марка «Старт» оголосила конкурс про створення найкращого рекламного слогану спортивним товарам, що нею виробляються. Поет П. вирішив узяти участь у конкурсі, надіславши на адресу, зазначену в оголошенні, кілька варіантів рекламних слоганів.

На ім'я П. надійшов лист від торговельної марки «Старт», в якій була висловлена вдячність П. за його працю, проте вказувалося, що у зв'язку з перепрофілюванням її діяльності вона більше не займається виробництвом спортивної продукції, а відтак конкурс був скасований, про що раніше повідомлялося по радіо.

Хто виступив організатором конкурсу? Чи правомірні дії торговельної марки «Старт»? Чи може П. претендувати на виплату винагороди?

Чи змінилося б вирішення справи, якби П. у зв'язку з виконанням конкурсного завдання узяв би відпустку за свій рахунок?

№4. На дачній ділянці, що належала Артамонову, внаслідок недбалого зберігання речовин, які легко займаються, виникла пожежа. Вогнем були охоплені господарські споруди, а також садовий інвентар. Володілець сусідньої ділянки Іващенко став гасити пожежу всіма можливими засобами. У результаті його дій, а також допомоги сусідів пожежу вдалося загасити. Спорудам на ділянці Іващенко шкоди не було заподіяно, але сам Іващенко отримав опіки середньої тяжкості. Крім того, одяг, в якому він був, став непридатним для використання.

Упевнений, що його дії під час пожежі можуть розцінюватись як рятування майна Артамонова, Іващенко звернувся до нього з вимогою про відшкодування вартості пошкодженого одягу, а також про стягнення витрат на лікування.

Адвокат Артамонова вважав, що заявлені вимоги не підлягають задоволенню, оскільки дії Іващенко не можуть вважатися здійсненими виключно в інтересах Артамонова, бо в першу чергу вони були вчинені з метою припинення поширення і запобігання шкоди майну самого Іващенко. Крім того, згідно з цивільним законодавством України відшкодуванню підлягає шкода, завдана особі при рятуванні від реальної загрози належного іншій особі майна, яке має

істотну цінність, а вартість споруд на ділянці Артамонова була незначною. Адвокат зазначив також, що Артамонов є пенсіонером за віком і його матеріальне становище не дозволяє здійснити таке відшкодування.

Не погодившись із доводами адвоката, Івашенко звернувся до суду.

Вирішіть спір. Обґрунтуйте рішення.

№5. Повертаючись додому з роботи, пожежник Т. побачив, що з-під дверей магазину, що належить ТОВ «Весна», йде густий дим. Оскільки в магазині ніхто не відповідав на крики Т., останній вибив вітрину магазину, загасив пожежу і врятував неприємну прибиральницю магазину С, через недопалок цигарки якої виникла пожежа.

ТОВ «Весна» пред'явила вимогу до Т. про відшкодування шкоди, завдану знищенням вітрини, посилаючись на те, що товариство не уповноважувало Т. на вчинення зазначених дій. Т. в свою чергу зазначив, що рятувати чуже життя та майно від пожежі – його службовий обов'язок, тому ці відносини взагалі не можуть регулюватися цивільним правом, адже є трудовими. Т. вважав, що пожежна частина, в якій він працює, зобов'язана відшкодувати шкоду, завдану його здоров'ю, адже, рятуючи життя і майно інших від пожежі, Т. ушкодив руку і зазнав опіків, на лікування яких витратив 1500 грн.

Чиї вимоги є правомірними? Вирішіть справу по суті.

Питання для самоконтролю:

1. Яка правова природа публічної обіцянки винагороди?
2. Які умови виникнення зобов'язання із вчинення дій в майнових інтересах іншої особи?
3. У чому зміст зобов'язання із вчинення дій в майнових інтересах іншої особи?
4. У чому полягає зміст зобов'язання щодо рятування життя, здоров'я іншої особи?
5. У чому полягає зміст зобов'язання щодо рятування майна іншої особи?

Нормативно-правові акти та література:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
2. Голубева Н.Ю. Зобов'язання з публічної обіцянки винагороди: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2005. 19 с.
3. Зубар В.М. Зобов'язання що виникають з ведення чужих справ без доручення. Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. К., 2001. 18 с.
4. Кузьмич О.Я. Зобов'язання у зв'язку із вчиненням дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення: проблеми кваліфікації в судовій практиці. *Право і суспільство*. 2016. №3. С. 58-64.
5. Кузьмич О.Я. Правові положення щодо участі третіх осіб у зобов'язаннях, що виникають у наслідок рятування здоров'я і життя фізичної особи, майна фізичної особи або юридичної особи. *Право і суспільство*. 2017. №6. С. 54-59.
6. Пеструев Д.М. Формування концепції правового регулювання ведення справ іншої особи без її доручення в Україні та Польщі. *Часопис цивілістики*. Випуск 35. С. 41-47.
7. Харитоню Є.О. Зобов'язання, що виникають внаслідок відвернення шкоди, у Цивільному кодексі України. *Право України*. 2015. №4. С. 26-34.
8. Чернат В.А. Зобов'язання, що виникають внаслідок рятування здоров'я та життя фізичної особи: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2006. 20 с.
9. Шапошніков Д. С. Відшкодування шкоди, завданої здоров'ю та життю особи, яка без відповідних повноважень рятувала майно іншої особи: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2005. 25 с.
10. Яковенко В.В., Філик Н.В. Публічна обіцянка винагороди: визначення правової природи. Порівняльно-аналітичне право. 2017. № 5. С. 137-140.